

ประสบการณ์

1. ความหมายของคำว่า ประสบการณ์ (Experience)

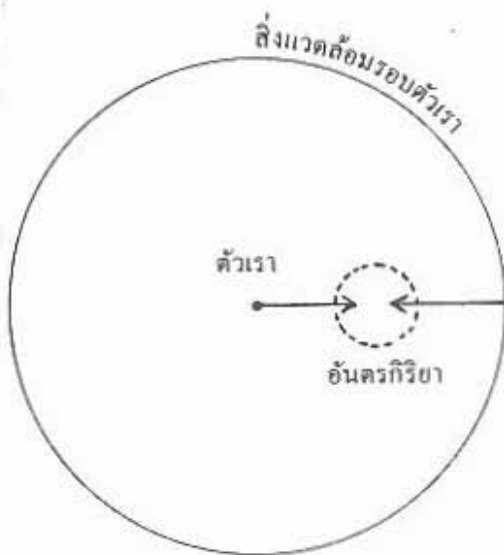
ในโลกนี้ ว่าที่จริงแล้ว ก็มี **ตัวเราเอง** ประการหนึ่ง และ **สิ่งแวดล้อม** อีกประการหนึ่ง สิ่งแวดล้อมของแต่ละคนนั้นย่อมไม่มีวันที่จะเหมือนกันได้เลย แม้ว่ามีคนอยู่สองคนในห้องเดียวกัน แต่สิ่งแวดล้อมของสองคนนั้นก็หาเหมือนกันไม่ สมมุติว่า นาย ก. และ นาย ข. นั่งอ่านหนังสืออยู่ในห้องสมุดเดียวกัน

สิ่งแวดล้อมของ นาย ก. คือ สิ่งทั้งหลายรอบ ๆ ตัว นาย ก.

ส่วนสิ่งแวดล้อมของ นาย ข. คือ สิ่งทั้งหลายรอบ ๆ ตัว นาย ข.

ซึ่งจะเห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมของเขทั้งสอง ไม่เหมือนกันเลย

ตัวเราเองและสิ่งแวดล้อมของเรา ย่อมจะกระทบกันหรือปะทะกัน หรือพูดอีกทีหนึ่งก็คือมีอันตรกิริยา (interaction) ต่อกันอยู่เสมอ ดังในรูปต่อไปนี้

กล่าวคือ ตัวเราจะไปกระทบหรือ **กระทำต่อ** สิ่งแวดล้อม หรือที่กล่าวเป็นภาษาอังกฤษว่า Man acts upon the environment. หรือว่าสิ่งแวดล้อมอาจจะกระทบ หรือ

กระทำต่อ เราก็ได้ กล่าวคือ The environment acts upon man. เป็นเช่นนี้อยู่ตลอดไป ยกตัวอย่าง เรากล่าวสุนทรพจน์ต่อผู้มาฟังปาฐกถากลุ่มหนึ่ง นับว่าตัวเรากระทำต่อสิ่งแวดล้อม ต่อมาผู้ฟังเหล่านั้น ก็ตั้งคำถามต่าง ๆ นานา ประการต่อเราเพื่อให้เราตอบหรืออธิบาย ซึ่งก็คือสิ่งแวดล้อมกระทำต่อ เรานั้นเอง แล้วตัวเรา ก็อธิบายหรือตอบคำถามนั้นต่อผู้ถามจนเป็นที่เข้าใจ ซึ่งเป็น **การกระทำ** ต่อสิ่งแวดล้อม กลับไปอีกชั้นหนึ่ง และกระทำต่อกันไป-มาอยู่เช่นนี้จนเป็นที่พอใจของผู้ถาม พูดอีกทีหนึ่งก็คือกระทำอันตรกิริยาต่อกันดังที่กล่าวแล้ว

การที่มีอันตรกิริยาเช่นนี้ ย่อมทำให้เกิด **ผล** ขึ้นแก่ทั้งผู้ฟังและผู้บรรยาย ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ผลที่กล่าวนี้เรียกว่า ประสบการณ์ ถ้าจะอธิบายคำว่าประสบการณ์ตามนัยของลัทธิพิชุนนิยม (experimentalism) ก็จะได้ดังต่อไปนี้

ถ้าเราได้มีอันตรกิริยากับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง **โดยตรง** ผลที่เกิดขึ้น เรียกว่า **ประสบการณ์ตรง (direct experience)** เป็นต้นว่า เราได้ไปเดินอยู่ท่ามกลางหิมะที่กำลังตกลงมาอย่างหนัก เราย่อมได้ทั้งความรู้ ทั้งความรู้สึก และอื่น ๆ เกี่ยวกับหิมะ ผลหรือสิ่งที่เราได้รับนั้น เรียกว่า ประสบการณ์ตรง เพราะเราได้ประสบกับหิมะโดยตรง

แต่ถ้าเราไม่เคยไปประเทศที่มีหิมะตก แต่ก็ได้เห็นภาพยนตร์ หรือโทรทัศน์ ซึ่งแสดงให้เห็นเวลาหน้าหนาวหิมะตกลงมามากมาย จนเต็มถนน ผู้คนใส่เสื้อขนสัตว์หนา แสดงอาการให้เห็นว่าหนาวมาก และอื่น ๆ อีก อันเป็นผลให้เราได้เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับหิมะตามสมควร ผลหรือสิ่งที่

เราได้รับอย่างนี้เรียกว่า **ประสบการณ์รอง** หรือ **ประสบการณ์แทน** (vicarious experience) เพราะเราได้ประสบกับหิมะโดยที่สภาพของหิมะเท่านั้น ไม่ได้ประสบกับหิมะโดยตรง

2. ประสบการณ์อาจแบ่งได้ออกเป็นสามประการ

เนื่องจากประสบการณ์ ทำให้เราได้รับทั้งความรู้ความเข้าใจ เกิดความเห็น ทำที่และอื่น ๆ อีก จึงทำให้เรื่องราวแบ่งประสบการณ์ออกได้เป็นสามประเภท คือ : (ที่แบ่งออกนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการอธิบายหรือศึกษาให้ลึกลงไปเท่านั้นจริง ๆ แล้วทั้งสามประเภทนั้น ย่อมจะสัมพันธ์กันอย่างยากที่จะแบ่งออกจากกันได้)

ก. ความรู้ (knowledge) อันได้แก่ ความหมาย (meaning) หรือความเข้าใจ (understanding) ทั้งปวง เช่น ความรู้ทั่วไป ความรู้เฉพาะทาง การรู้จักตัวเราเอง การรู้จักสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง และอื่น ๆ

ข. ทักษะ (attitude) อันได้แก่ น้ำใจท่าที ความเห็น ความรู้สึกนึกคิด ยกตัวอย่างเมื่อเราได้ทราบความจริงเกี่ยวกับตัวบุคคลผู้นั้นแล้ว **ท่าทีหรือทัศนคติ** ของเราที่มีต่อบุคคลผู้นั้น ก็เปลี่ยนไปทันที หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง เมื่อเราได้ศึกษาเรื่องประชาธิปไตยและได้ไปอยู่ในประเทศที่ผู้คนพลเมืองเป็นประชาธิปไตยกันจริง ๆ แล้วเราก็เกิดมี **น้ำใจประชาธิปไตย** ขึ้น ซึ่งผลักดันให้เราปฏิบัติตนตามแนวประชาธิปไตยนั้นบ้าง

ค. ทักษะ (skill) อันได้แก่การปฏิบัติที่ถูกต้องและรวดเร็ว ยกตัวอย่าง เมื่อเราได้เรียนรู้วิธีการคิดลูกคิดจน **เข้าใจ** และเกิด **น้ำใจ** เต็มใจใฝ่ในลูกคิดแล้ว เราก็อยากจะได้ฝึกหัด หรือฝึกฝนคิดลูกคิดด้วยความกระตือรือร้นยิ่งภายในเวลาไม่ช้านักเราก็คิดลูกคิดได้อย่าง **ถูกต้อง** และ **รวดเร็ว** คือเกิด **ทักษะ** ในการคิดลูกคิดขึ้นแล้ว ทักษะย่อมประกอบด้วยสิ่งสำคัญสองประการ คือ ความถูกต้องและความรวดเร็ว

3. การเรียนการสอนโดยประสบการณ์ คืออย่างไร

จากคำอธิบายข้างต้นทั้งหมดนั้น ทำให้มองเห็นได้ว่าการที่มีประสบการณ์นั้นก็เกิดจากการที่ได้ **กระทำ** นั้นเอง เช่นที่ได้ไปเดินอยู่ท่ามกลางหิมะ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นต้น ยิ่งได้กระทำมากก็ยิ่งจะมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และทักษะ มากและกว้างขวางยิ่งขึ้น แต่ว่า ความรู้ ทักษะ และทักษะที่ได้รับมานั้น จะถูกต้อง เหมาะสม พอเพียง หรือสมควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไรหรือไม่ หรือว่า การกระทำที่ได้กระทำไปแล้วนั้น น่าจะต้องเลิก หรือไม่นั้น ย่อมจะเป็นอีกปัญหาหนึ่งต่างหาก ซึ่งจะต้องเอามาไตร่ตรองกันอีกชั้นหนึ่ง

ด้วยเหตุนี้เอง กระบวนการในเรื่อง **การเรียนการสอนโดยประสบการณ์** จึงแบ่งออกได้เป็นสองตอน คือ

ก. ตอนที่ให้ได้กระทำ (undergoing phase) ได้แก่ตอนที่ให้ผู้เรียนได้กระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับหลักสูตรให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่นให้ไปอ่านหนังสือในห้องสมุดเพื่อหาคำตอบให้แก่คำถามบางประการ การไปฝึกฝนในห้องปฏิบัติการทางภาษา การทดลองในห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ การปฏิบัติในโรงฝึกงาน การไปสังเกตการณ์ และทดลองสอนที่โรงเรียนสาธิต การทำรายงานมาแสดงหน้าชั้น การอภิปรายปัญหา การใช้ความคิดของตนเองตามวิธีทางของวิธีการแห่งปัญหา การออกไปศึกษานอกสถานที่ การกระทำโครงการ (project), การเขียนภาคินพนธ์ประจำรายวิชา ฯลฯ

ข. ตอนที่ให้มาพิจารณาผลของการกระทำนั้น ๆ (intellectualizing phase) เมื่อได้ปฏิบัติหรือกระทำเสร็จแล้ว ก็จะต้องบันทึกหรือนำผลของการกระทำต่าง ๆ เหล่านั้น มาไตร่ตรอง ตรวจสอบ หรือวิเคราะห์ เพื่อให้เป็นที่เชื่อถือได้ เช่น ตรวจสอบว่าตรงตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ มีแนวทางในการปฏิบัติหรือไม่ ใช้วิธีการอะไร

หรือไม่ มีการเก็บข้อมูลหรือไม่ ผลที่ได้รับจากการกระทำ
เหล่านั้น ได้แก้ปัญหาก็กำหนดไว้ได้สำเร็จแล้วใช่ไหม อยู่ใน
ในแนวทางของศีลธรรมแล้วใช่ไหม ฯลฯ

เมื่อเห็นว่าทุก ๆ สิ่งได้ผลดีและเป็นที่ยอมรับแล้ว ก็จะ
บันทึกไว้เป็นหลักฐาน และจดจำเอาไว้ให้ดีเพื่อจะได้รำลึก
ออกได้โดยเร็วในฐานะที่เป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาอื่น ๆ

ในโอกาสข้างหน้าต่อไป

การเล่าเรียนโดยให้กระทำแต่อย่างเดียว โดยไม่มีการ
นำผลของการกระทำมาใช้ปัญหาใดครั้งใดด้วยนั้น จะนับ
เป็นการเรียนโดยประสบการณ์ **หาได้ไม่** แต่เป็นการเรียน
รู้เพียงครั้งเดียวซึ่งอาจจะผิดมาก ๆ ก็ได้

สารوخ บัศรี